

Fiskeskæl fra 1930 fik laksen tilbage i Skjern Å

Sand-Jensen, Kaj; Schou, Jens Chr.

Published in:
Avisen Danmark

Publication date:
2020

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Document license:
[Ikke-specificeret](#)

Citation for published version (APA):
Sand-Jensen, K., & Schou, J. C. (2020). Fiskeskæl fra 1930 fik laksen tilbage i Skjern Å. *Avisen Danmark*.

**PROFESSOR I FERSKVANDSKOLOGI, BLSTED
KAJ SAND-JENSEN
OG NATURFOTOGRAF OG PENS. LÆRER, HOBRO
JENS CHR. SCHOU**

REDAKTION:
Opinionsredaktør
Morten Vilsbæk
mvil@frimøbler.dk, 6545 5168

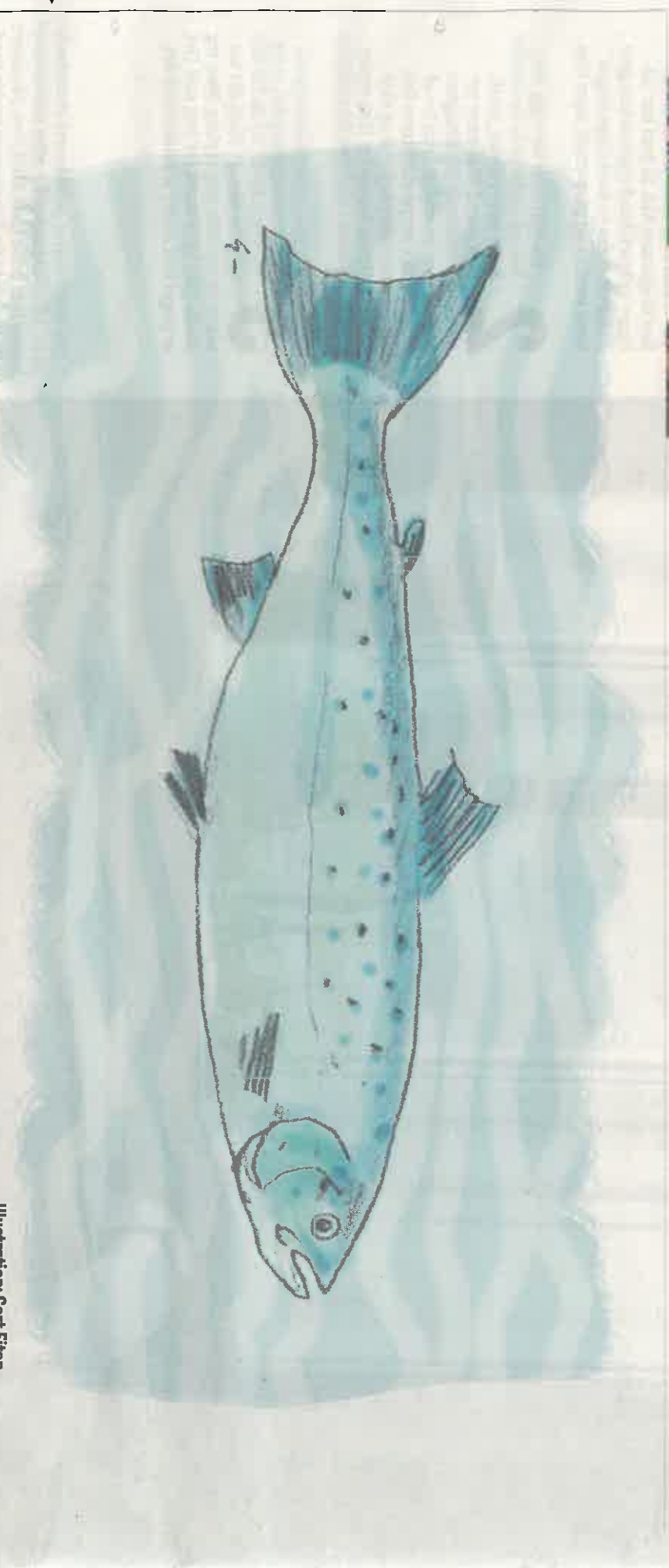

Illustration: Gert Eijon

Genopretning. Fiskeskæl fra 1930 fik laksen tilbage i Skjern Å

Genopretning af vandløbene og tilbagekomsten af smådyr, laks og ørreder er et af få lyspunkter, som er beskrevet i bogen "Så forandret Danmarks natur gennem 200 år".

Vi blev oprindeligt inspireret til bogen ved at sammenligne gamle og nye fotografier, taget fra samme sted i landskabet. Vi blev slået med forundring, nogle gange med forfærdelse og til tider med fornøjelse, over at se forskellen mellem dengang og nu.

Især for agerlandet, der dækker 60 procent af Danmarks areal, er forandringer omfattende, og biodiversiteten helt i bund. Her fortæller vi den positive historie om vandløbenes genopretning gennem de seneste 30 år med fokus på Skjern Å, hvor laksen vendte tilbage. Få naturtyper har måttet stå så meget igennem som vandløbene. De har måttet tåle at blive rettet ud, lagt i dybe kanaler eller forsvinde i rør under jordoverfladen, så vel blot en tredjedel af de oprindelige vandløbs-kilometer i dag løber fuldt slynige. Et langt stykke op i 1900-tallet betragtede bestemmende borgere og bønder udelukkende vandløbene som nyttige modtagere af vand fra markerne og alskens affald fra byer, industri og landbrug.

HISTORIEN OM SKJERN Å er noget særligt. De våde enge var frem til 1960'erne levesteder for mange sjældne planter og fugle, og åen rummede en rig fauna og mange laks. Alligevel kunne Hedeselskabet og landbruget ikke holde fingrene fra åen. Som en af de sidste i den

lange række af afvandinger, blev Skjern Ås nedre løb lagt i kanaler i 1962-68, og 4000 hektar engarealer blev drænet.

Advarsler og protester mod projektets omkostninger og forurening var højlydt, men politisk rænkespil fastholdt projektet. Staten betalte to tredjedele af udgifterne. Jordelene fik fordelene. Åens nedre løb og Ringkøbing Fjord blev massivt forurenset med okker og næringsstoffer. Smådyrene, fiskene og fuglene blev hårdt ramt.

Stor kobbersøppe, brusshane og hvid stor købsvandt fra engene sammen med sjældne planter. Skjern Å-laksen blev meget fåtallig.

PROBLEMERNE HOBEDE SIG imidlertid op i Skjern Ås nedre løb blot 15 år efter kanalisering af åen. De afvandede eng-fordelte sank voldsomt, og fortsat dyrkning ville kræve endnu en kostbar afvanding. I steder valgte politikere at genoprette åen og tilbyde lodsejerne højtliggende jord for de vandludende engparceller.

Statens udgifter var omkring 300 millioner i nutidskroner. I oktober 2000 indviede Svend Auken "Skjern Å Naturprojekt", som har været en stor succes for lodsejerne og naturen.

Fortællingen om laksens genkomst er foruroligende. Den blev drevet frem af dna-metoder, målrettede miljøforbedringer og en god portion held. I begyndelsen af 1900-tallet levede oprindelige laksestammer i otte vestjyske vandløb.

I 1960'ERNE SA det meget skidt ud, men man formodede, at laksen stadig fandtes i Vestjylland, omend bestandene

Et langt stykke op i 1900-tallet betragtede bestemmende borgere og bønder udelukkende vandløbene som nyttige modtagere af vand fra markerne og alskens affald fra byer, industri og landbrug.

var meget små på grund af dårlige forhold og ødelæggelse af gydebankerne. Ved et held fandt man gamle prøver af skæl fra vestjyske laks indsamlet i 1930'erne, som biologer med snilde benyttede til at karakterisere fiskenes DNA. Sammenligning af dna fra laks i 1930'erne og 1990'erne afslørede, at der fortsat levede fisk fra de oprindelige bestande i Skjern Å, Ribbe Å og Varde Å.

Ved at dna-teste fangne laks kunne de oprindelige vilddfisk skilles fra fremmede fisk med henblik på opdræt og udsejning af småfisk for gradvist at opformere de oprindelige laksebestande,

som er tilpassede forholdene i den lokale å. Initiativet lykkedes. I 2019 kunne der hjemtages omkring 1500 laks fanget på stang i vestjyske åer - flest i Skjern Å. Tilsvarende ophjælpning af oprindelige ørredestammer ved dna-studier er siden gennemført i adskillige vandløb. Ørrederne er lysfiskernes vigtigste fangstobjekt i vandløb og langs kyster overalt i landet. De skaber grundlag for en omsætning på omkring tre milliarder kroner med bidrag fra købstærke udlændinge. I dag er det både billigere og mere chance rigt for lysfiskere at træde til Skjern Å for at fange laks og ørred end at rejse til berømte lakseelve som Gaula i Norge og Mörnum i Sverige.

VANDLØBENES HISTORIE VISER, at hvor der er vilje, er der store muligheder for at forbedre naturen og biodiversiteten til gavn for de fleste borgere. Lysfiskeriet og vandløbenes forurening var omdrejningspunktet for vedtagelse af Danmarks Miljøbeskyttelseslov og starten i 1970'erne på kampen mod vandforureningen. Da miljø- og fødevareminister Eva Kjer Hansen i efteråret 2015 forsøgte at skrive vandløbenes udviklingen tilbage med bemærkningen "de forhåbte vandløb" udfordrede hun derfor lysfiskernes følelser, så 13.500 i en facebookgruppe gik ud på de sociale medier med skarpe fiskekroge og svirpende stænger under mottoet "Bevar de forhåbte vandløb".

Initiativet blev fulgt op med videoer på nettet, der dokumenterer, hvor rigt livet i vandløbene er, når vi vel at mærke passer på det.